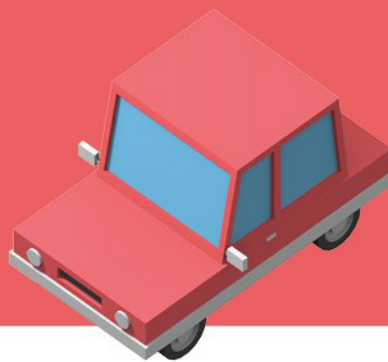


YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA TALIM TO'PLAMI



6-11

Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami

EASST Ta'lim To'plamiga xush kelibsiz. Ushbu to'plam ilm olish maqsadida ishlab chiqilgan bo'lib, rasmiy va norasmiy ta'lim doirasida yo'l harakati xavfsizligi qoidalarini o'qitishda yordam berish uchun mo'ljallangan.

Pedagoglar va ota-onalar ta'lim berish jarayonini oddiy va o'yin shaklida tashkil etgan holda kichik va o'rta yoshdagi bolalarga yo'llarda xavfsizlikda bo'lishga ko'maklashadilar.

Mazkur to'plam kichik va o'rta yoshdagi bolalarga ularning yoshiga mos tarzda yo'l harakati xavfsizligining asosiy qonun-qoidalarini o'rgatish uchun talab qilinadigan zaruriy resurslar (materiallar)ni o'z ichiga oladi.

Ta'lim to'plami tarkibidagi barcha topshiriqlar quyidagi muhim qonun-qoidalariga asoslangan, bular:

- Yo'l harakatini va uning xavfini **tushunish**.
- Yo'llarda o'zini **to'g'ri tutish**.
- Sizga va atrofdagilarga yo'llarda xavfsizlikda bo'lish imkoniyatini ta'minlaydigan **to'g'ri va xavfsiz yurish-turishni tanlash**.

Nima uchun Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Bilim Berish zarur?

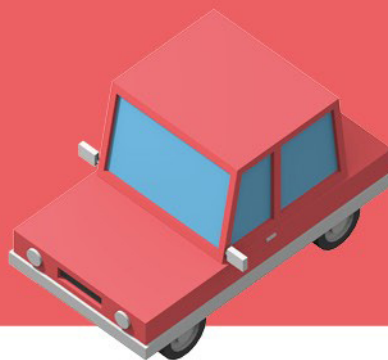
Har kuni dunyo bo'yicha aynan yo'llarda o'rta hisobda 500 dan ziyod yoshi 18 gacha bo'lgan insonlar haloq bo'lishadi. Yo'ldagi halokatlar o'limlarning asosiy sababi hisoblanadi, ularning qurbonlari esa ayniqsa ko'p holatlarda yoshlar bo'ladi, bu holat jahonning hech bir mintaqasidan chetlab o'tmaydi.

Kichik va o'rta yoshdagi bolalarning xavfsizligi haqida so'z boradigan bo'lsa, yo'l harakati xavfsizligi hayotiy muhim ahamiyatni kasb etadi. Bolalarga asosiy xavfsizlik ko'nikmalarini o'rgatish hech qachon erta emas. Jahon miqyosida har yili yo'llarda 1,2 milliondan ko'p insonlar olamdan ko'z yumadi, yana o'nlab millionlari esa jarohatlar va mayibliklar olishadi yoki nogiron bo'lib qolishadi.

Bu masalada bolalar ayniqsa zaif bo'lishadi va yanada katta xavflarga duch kelishadi, chunki:

- Jajji bolalar yo'ldagi holatni to'liq ko'rish imkoniyatiga ega bo'lmaydi, shuningdek, haydovchilar uchun ham ularni payqash qiyin bo'ladi.





Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami (davomi)

- Kattalardan farqli o'laroq ular xavfli vaziyatlarni yetarlicha darajada tushunishga qodir bo'lmaydi va o'zini xavfsiz tutish haqida to'g'ri qaror qilish uchun ularda amaliy tajriba yetishmaydi.
- Ular jismonan kichik bo'lishi sababli, yo'l-transport hodisasi yuz bergan taqdirda ularni transport vositasi urib ketishi ehtimoli yuqoriroq bo'ladi.

O'qituvchilar bolalarga hayotiy zarur shiorlarni o'rgatish, ularda xavfsiz yurish-turish ko'nikmalarini tarbiyalash orqali, ularning himoyasini ta'minlashi mumkin. Jajji bolalarda yo'l va transport vositalarining yashirin xavfi tushunchasini shakllantirish hamda ularga yo'llarda xavfsiz yurish-turish qoidalarini tushuntirish ularning ulg'ayishida ikkita muhim jihat bo'lib xizmat qiladi.

Yo'l Harakati Xavfsizligi – kichik va o'rta yoshdagi bolalarni jalb qilish uchun ajoyib fandır. Hattoki jajji bolakay ham bu haqida qandaydir bilimlarga ega, chunki har birimiz singari, u ham ba'zida yo'l harakatining ishtirokchisiga aylanadi, yo'l harakati xavfsizligi esa har kimga dahldor bo'ladi.

Ta'lim To'plamiga Kirish

Mazkur to'plam yo'llarda o'zini xavfsiz tutish qoidalari hamda yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha shiorlar bilan tanishtirishga qaratilgan qiziqtiruvchi va interfaol mashg'ulotlardan tarkib topgan.

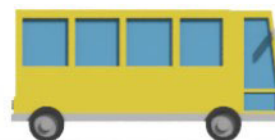
To'plam uch qismga bo'linadi:

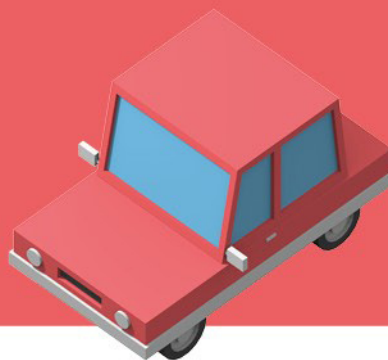
- 6 yoshgacha
- 6-11 yosh
- 12-14 yosh

Har bir qismdagi mavzular maqsadli guruhning yoshiga mos tarzda o'zgartirilib boriladi, biroq ularning barchasi bizning asosiy qonun-qoidalarimizga bog'liq bo'ladi.

Ta'lim To'plamidan Qanday Foydalanish kerak

To'plamning har bir qismi bolaning yoshiga mos bo'lgan materiallarni va, shu bilan birga, guruh o'qituvchilari va rahbarlari uchun qo'shimcha fikr-mulohazalar va tavsiyalarni o'z ichiga oladi.





Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami (davomi)

Ushbu asosiy mulokazalar va materiallarning o'zi kichik va kattaroq yoshdagi bolalar bilan yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha mashg'ulotlarni o'tkazish uchun zarur bo'ladigan barcha ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Resurs bazasi tarkibiga: o'qituvchi rahbarligida o'tkaziladigan MASHG'ULOTLAR (rejalashtirilgan mashg'ulotlar va mashqlar), shuningdek ko'paytirilishi va bolalarga tarqatilishi kerak bo'lgan MATERIALLAR kiradi.

Ushbu mashg'ulotlar va tarqatma materiallar yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha ta'lim dasturini shakllantiradi va dars dasturiga yoki darsdan keyin o'tkaziladigan tadbirlarga kiritilishi mumkin. Biz tarqatma materiallar qo'llanadigan turli mashg'ulotlarni bir necha hafta davomida o'tkazishni va yo'l harakati xavfsizligi shiorlarini imkon qadar tez-tez takrorlab turishni taklif qilamiz.

Shu bilan birga, yo'l harakati xavfsizligining aniq masalalariga e'tibor qaratish maqsadida, tarqatma materiallar bilan mashg'ulotlar alohida ham qo'llanishi mumkin. Ularning har biri yo'l harakati xavfsizligi masalalaridan xabardorlikni oshirish maqsadini nazarda tutadigan mustaqil mashq hisoblanadi.

Mazkur materiallardan foydalanish vaqtida quyidagilarni yodda tutishingizni so'raymiz:

Tayanch Shiorlar

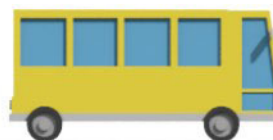
O'qituvchining har bir qism uchun yozuvlari guruhning yoshiga mos keladigan tayanch shiorlarni belgilaydi. Har bir mashq ham tayanch shiorlar va maqsadlarni o'z ichiga oladi. Doimo ushbu tayanch shiorlarni alohida ta'kidlashga harakat qiling.

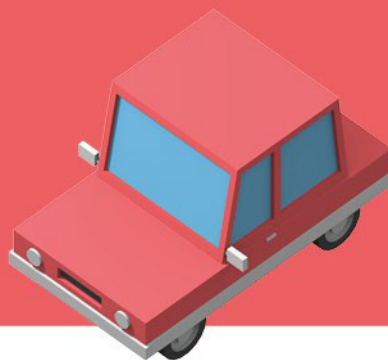
Faol O'rganish

Kichik va kattaroq yoshdagi bolalar qiziqtirilgan va faol bo'lgan vaqtda bilimlarni ayniqsa yaxshi o'zlashtiradilar. O'z mashg'ulotlaringizni imkon qadar bolalar faol ishtirok etishini talab qiladigan **interfaol tartibda** tashkil etishga harakat qiling.

Haqiqiy Hayot Tajribasi

Yo'llar, yo'l harakati va yo'llarda xavfsiz yurish-turish haqida bilimlar berish jarayonida kichik va kattaroq yoshdagi bolalarga o'zining mustaqil tajribasini orttirish imkoniyatini ta'minlash muhim ahamiyatni kasb etadi. Har doim yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha mashg'ulotlaringizga **binodan tashqarida o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlarni** qo'shishga harakat qiling.





Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami (davomi)

Atamalarning Tushunarli bo'lishi

Bolalarni chinakam qiziqtirish va ular yo'l harakati xavfsizligi nima ekanligini tushunishi uchun, bolalarda lozim darajadagi **so'z boyligi** bo'lishi zarur. Qo'llayotgan atamalaringiz siz o'qitayotgan bolalar uchun tanish va tushunarli ekanligiga ishonch hosil qiling. Bu qoida, ayniqsa, kichik yoshdagi bolalar bilan ishlashda e'tiborga olinishi, lekin boshqa yosh guruhlari bilan ishlashda ham yodda tutilishi kerak.

Farqlar

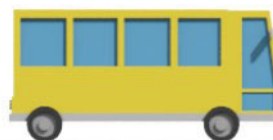
Ushbu to'plam yo'llarda bolalarning himoyasini ta'minlash maqsadida yo'l harakati xavfsizligi va yo'llarda xavfsiz yurish-turish bo'yicha umumiy qo'llanadigan shiorlarini o'rganish uchun ishlab chiqilgan va mo'ljallangan. Biroq, sizning guruhingizdagi bolalar yo'llar va yo'l harakati to'g'risida **o'z tajribasi va turli xil tasavvurlarga** ega bo'lishi mumkin va siz o'z mashg'ulotlaringizni shunga qarab moslashtirishingiz kerak bo'lib qolishi mumkin. Masalan, ba'zi bolalarda ularning oilasida avtomobil bo'lmaydi yoki, masalan, ular yashaydigan joyda piyodalar yo'lagi yo'q. Bundan tashqari, turli xil yashash sharoitlari tufayli shaharda yashovchi va qishloq hududlarida yashovchi bolalar bir-biridan farq qiladigan turli muammolarga duch kelishadi, shuning uchun mashg'ulotlar o'tkazishda bu holatni inobatga olish zarur, chunki mashg'ulotlarda u yoki bu masalani turlicha ko'rib chiqish zarur bo'lishi ehtimoli mavjud.

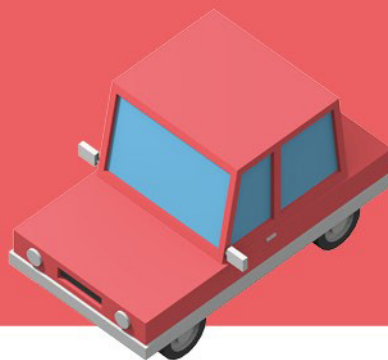
Hushyorlik

Guruh rahbarlari har doim birinchi bo'lib guruhdagi bolalar orasida yaqinlari yoki do'stlari jiddiy yo'l-transport hodisasiga uchragan bolalar borligini aniqlashi kerak. Bunday holatda alohida hushyorlik namoyon qilinishi va e'tibor berilishi kerak, shu bilan birga, bu bolaning ota-onasini yoki, ota-onasi yo'qligida, unga qaraydigan shaxsni, ular bolani mashg'ulotlarga tayyorlashi uchun, oldindan ogohlantirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Ota-onalar / Ota-onalar yo'qligida Bolaga Qaraydigan Shaxsni jalb qilish

Bolalar bilan yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha o'tkaziladigan mashg'ulotlaringiz bilan bir qatorda, bu jarayonga ularning ota-onalari jalb qilinishi va ular ishtirok etishi zarur. Bolalarga o'z ota-onalarining o'rnagi katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu to'plamda bolaning ota-onasiga berish mumkin bo'lgan maktub mavjud, bu maktub ota-onalarga ularning bolasi nimalarni o'rganayotganligi va ular bola o'zlashtirayotgan shiorlarni qanday qilib mustahkamlashi mumkinligidan xabardor bo'lish imkoniyatini beradi.





6 -11 yosh – Kirish Mulohazalar

To'planning mazkur bo'limi quyidagi tayanch shiorlarni o'rgatadi:

Yo'lni kesib o'tishdan avval To'xtang, Qarang va Quloq soling.

Har doim xavfsizlik kamarini taqing.

Yorqin kiyimda bo'ling – shunda sizni haydovchilar tezroq ko'ra olishadi.

Avtomobilda o'zingizni doimo xavfsiz tutishga harakat qiling.

To'planning ushbu bo'limi 6 yoshdan 11 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha asosiy shiorlarni o'z ichiga oladi. Ular bolaga yo'l va transport vositalarining xavfini tushunib yetishga, shu bilan birga muammolar bilan tanishtirish va ko'tarilgan masalalarni o'rganib chiqishga yordam beradi.

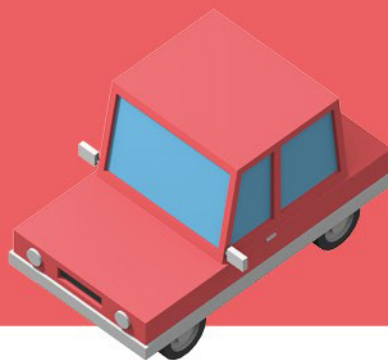
Bolalar 6 va 11 yosh oralig'ida sezilarli daraja ulg'ayadilar, shuning uchun pedagoglardan o'z mashg'ulotlarini o'qitilayotgan bolalar yoshiga moslashtirishi talab etilishi mumkin.

Ekspertlarning fikricha, 8 yoshgacha bo'lgan bolaning organizmi o'sish va rivojlanish holatida bo'lgani bois, unga harakatlanayotgan avtomobil qanday tezlikda va qanday masofada ekanligini aniqlash oson emas hamda ularda ko'rish va eshitish qobiliyati to'liq rivojlanmagan bo'ladi. Bundan tashqari, bu yoshdagi bolalarda e'tibor hali ham beqaror bo'lib, ular tez chalg'iydilar, ularning xatti-harakatlari tashqi ta'sirlarga tez beriluvchan bo'ladi. Shuning uchun, agar mazkur yosh guruhida guruhingizdagi o'quvchilarning yoshi kichik yoshdagilarga yaqin bo'lsa, siz '6 yoshgacha' to'plamidagi ayrim mashg'ulotlarni birga qo'llashingiz mumkin.

Kichik yoshdagi bolalar bilan shug'ullanganda yo'ldagi xavfsiz yurish-turishni tanlash haqida mulohaza qilishlari uchun ularni rag'batlantirish mumkin, lekin bu yoshda ular mustaqil tanlov qilmasliklari kerak. 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shiorini ko'rib chiqish chog'ida kichik yoshdagi bolalarga yo'lni kesib o'tayotganlarida har doim kattalar yonida bo'lishlari kerakligini eslatib o'tishingiz kerak.

Yo'llar, yo'l harakati va yo'llarda xavfsiz yurish-turish bo'yicha ta'lim berishda bolaga o'z tajribasiga ega bo'lishi uchun imkoniyat berilishi o'ta muhim va ushbu bo'limdagi so'nggi mashg'ulot bolalarning mahalliy hududga maqsadli sayrga olib chiqishni tashkil qilishni o'z ichiga oladi. Siz kichik bolalarni transport harakatlanayotgan joy yaqinida kuzatish uchun olib chiqqaningizda ishlarni to'g'ri tashkil etish, diqqat bilan kuzatish va vaziyatni joyida baholash zarurligini hamisha yodingizda tuting.





6 -11 yosh – Kirish Mulohazalari (davomi)

Ishni Boshlash

Mazkur bo'limdagi dastlabki ikkita mashg'ulot bolalarni yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha umumiy mavzu bilan tanishtiradi va ularga yo'llardagi o'z tajribalarini e'tiborga olish va jiddiy o'ylab ko'rish, hamda yo'ldagi xavf-xatarlarni aniqlash imkonini beradi.

MASHG'ULOT: 'Xavf-xatarlarni Aniqlash' o'qituvchi tomonidan olib boriladi hamda bolalarning muloqot va muhokamaga faol kirishishlarini ko'zda tutadi. Siz mahalliy tumanga oid suratlarni saralab olishingiz kerak. Ushbu suratlardan yo'l harakati xavfsizligi mavzuida qator masalalarni kengroq muhokama qilishga bolalarni undash uchun foydalaning va ular bilan yo'llarda sodir bo'ladigan holatlarni muhokama qiling.

MASHG'ULOT: 'Qo'lingizni ko'taring – So'rov'. Bu mashg'ulot 'Xavf-xatarlarni Aniqlash' mavzusini muhokama qilishga bolalarni faol jalb qilishga asoslangan bo'lib, ularning yo'llarda o'zlarini tutishlarini muhokama qilish imkonini beradi.

To'xtang, Qarang va Quloq soling

Mazkur bo'lim yo'lni xavfiz kesib o'tish uchun 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shiori bilan tanishtiradi.

TARQATMA MATERIAL: 'To'xtang, Qarang va Quloq soling'. Bu yo'lni kesib o'tishning beshta bosqichi haqida bir sahifadan iborat kichik xulosa hisoblanadi. Ushbu konspektidan mazkur bo'limdagi boshqa materiallar bilan bir qatorda foydalanish kerak.

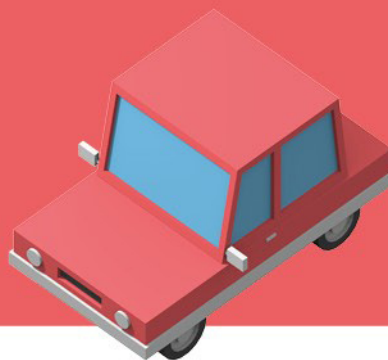
MASHG'ULOT: 'Yo'lni Xavfsiz Kesib o'tish – Syujetli – Rolli O'yin'. Bu mashg'ulot bolalarning xavfsiz yo'l muhitida xavfsiz kesib o'tish qoidalarini o'rganishlari uchun mo'ljallangan.

Bolalar tarqatma materiallar bilan tanishib chiqish imkoniyatiga ega bo'lib, rolli o'yindagi o'yin ko'rinishidagi vaziyatlarda ishtirok etganlaridan so'ng 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shiorini mustahkamlash uchun bir qator mashg'ulotlar mavjud.

MASHG'ULOT: 'Syujetli O'yin – Xavfsiz Sayr qiling' bu shiorni mustahkamlash uchun quvnoq va samarali yo'l.

TARQATMA MATERIAL: 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' - Mashq' bu bolalarning butun e'tiborlarini ko'chani kesib o'tishdagi asosiy bosqichlarga qaratish imkonini beradigan yozma topshiriq.





6 -11 yosh – Kirish Mulohazalari (davomi)

TARQATMA MATERIAL: 'Plakatni O'ylab toping' bolalarning e'tiborini shiorni boshqalar bilan o'rtoqlashish muhim ekanligiga qaratadi hamda bolalarning bilish qobiliyatlarini shakllantirgan va rivojlantirgan holda ularning o'z ijodiy qobiliyatlaridan foydalanish imkonini beradi.

TARQATMA MATERIAL: 'Yo'ldan O'tayotganda Doimo Qo'ldan Tuting' ushbu kichik yoshdagi bolalar uchun bo'yash kitobi ular yo'ldan o'tish chog'ida har doim kattalarning qo'lini tutishlari zarur ekanligi haqidagi qoidani mustahkamlashga imkon beradi.

MASHG'ULOT: 'Keling, Sayrga Chiqamiz: Barchasini Amaliyotda To'playmiz'. Bolalar yo'lda xavfsiz yurish-turish ko'nikmalari bo'yicha olingan bilimlarini amalda oshirish imkoniyatiga ega bo'lishlari muhim. Bu topshiriq sizga 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' mashg'ulotini yakuniga yetkazganingizdan so'ng bolalarni sayrga olib chiqish imkonini beradi.

Har Doim Xavfsizlik Kamarini Taqing

TARQATMA MATERIAL: 'Alisaning Hikoyasi' bu hikoya va qator keyingi mashqlar bolaga xavfsizlik kamarini taqish qanchalik muhim ekanligini va agar kamar taqilmasa nima sodir bo'lishini tushunishni o'rgatishga yordam beradi.

MASHG'ULOT: 'Xavfsizlik Kamari - Kuzatish' bu oddiy topshiriq bolalarga xavfsizlik kamaridan foydalanish haqida fikr yuritishga yordam beradi va bolalar bilan ulardan foydalanish bo'yicha masalalarni muhokama qilish imkonini beradi.

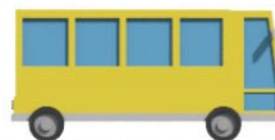
Yorqin bo'ling – Shunda Haydovchilar Sizni Ko'ra olishadi

MASHG'ULOT: 'Yorqinlik bu To'g'ri' bu hikoya bolalarni ushbu masalaga jalb qilish uchun ularga o'qib berish uchun mo'ljallangan. Keyingi mashqlar bolalar bilan mazkur shiorning ma'nosini batafsil muhokama qilishga yordam beradi.

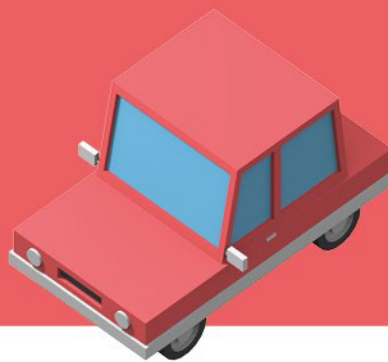
TARQATMA MATERIAL: 'Meni Yorqin rangda Bo'yang' o'rganilgan shiorni mustahkamlash uchun bolalarga bo'yash topshirig'i taklif etiladi.

Avtomobilda O'zingizni Doimo Xavfsiz Tuting

TARQATMA MATERIAL: 'Avtomobilda Xavfsiz Yurish-turish haqida Hikoya'. Ushbu yozma topshiriq bolalarni avtomobilda xavfsiz yurish-turish haqidagi tayanch shiorlar bilan tanishtiradi va ularga o'z hikoyasini yozishni taklif qiladi.



YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA TALIM TO'PLAMI



6-11

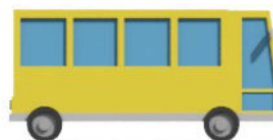
6 -11 yosh – Kirish Mulohazalari (davomi)

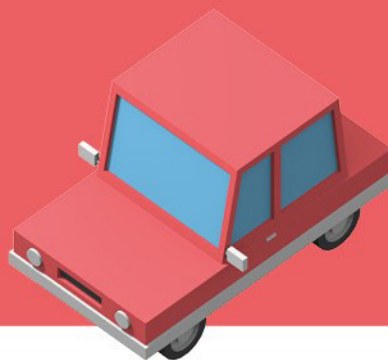
TARQATMA MATERIAL: 'Avtomobilda Xavfsiz Yurish-turish' bu yozma topshiriq bo'lib, bolalarga qaysi yurish-turish xavfz ekanligi va qaysi biri bunday emasligini o'rganish imkonini beradi.

TARQATMA MATERIAL: 'Farqlarni Toping'. Bu quvnoq yozma topshiriq bo'lib, unda ushbu ta'lim to'plamida taklif etilayotgan ko'pgina shiorlar jamlangan. Bolalarga ikkita rasm o'rtasidagi oltita farqni topish topshirig'i beriladi. Ikkinchi rasmdagi farqlar quyidagilar:

1. To'siqlarning mavjudligi to'pning yo'lga dumalab ketishiga yo'l qo'ymaydi.
2. Haydovchi xavfsizlik kamarini taqib olgan va oynadan qo'lini silkitmayapti.
3. Qiz kattalarning qo'lidan tutib olgan.
4. Butada barglarning mavjudligi.
5. Onaning qo'llarida xo'jalik xaltasi bor.
6. Bordyur (yo'lovchilar uchun to'siq) yo'l chetiga qo'yildi.

Yodda tuting! Bolalarning diqqatini doimo tayanch shiorlarga qaratish va barcha mashg'ulotlaringiz bolalarni o'qish jarayoniga faol jalb etadigan shaklda tashkil etish zarur.





MASHG'ULOT: Xavf-xatarlarni Aniqlash

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Mazkur qaydlar guruh rahbari uchun tuzilgan va bolalarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 45 daqiqagacha.

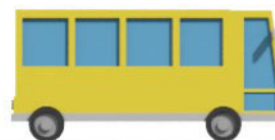
Tayanch shiorlar: Yo'ldagi xavf-xatarlarni qanday aniqlash mumkin va 'To'xtang, Qarang va Quloq soling'.

Maqsad: Bolalarga yo'l, yo'ldagi harakat va transport vositalari, xavfli va xavfsiz joylar sabab bo'ladigan xavfni aniqlash hamda xavfsiz bo'lish uchun mazkur ma'lumotdan qanday foydalanishni tushunishni o'rgatadi. Bu, shuningdek, yo'llarni kesib o'tish bilan bog'liq masalalarni muhokama qilish va yo'ldan o'tishdan oldin 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shiorining mazmunini tushunish imkonini beradi.

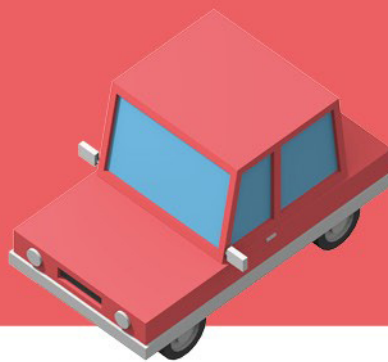
Mashg'ulotlarni boshlashdan avval mahalliy tumanga oid bir nechta surat oling. Rasmlarni saralab olib, yo'l va transport vositalari, yo'ldan o'tishda xavfsiz joylar, yo'ldagi xilma xil harakat turlari va transport xizmatlari, yo'l belgilari va zarurat tug'ilganda, yo'lovchilar o'tish yo'llari va chorrahalardagi ehtimoliy xavf turlarini bolalar bilan muhokama qilish uchun asos sifatida ulardan foydalanishingiz mumkin. Mazkur suratlarda ko'rsatilgan joylar bolalarga tanish bo'lishi, ushbu suratlarning mazmuni esa sizga bolalar bilan bir qator senariylarni muhokama qilish imkonini berishi zarur.

Muhokamaga chorlash uchun suratlardan foydalaning. Muhokama vaqtida bolalarni yo'lda xavf-xatarlar mavjudligini aniqlash va yo'llardagi ehtimoliy xavfli vaziyatlarni muhokama qilishga undang. Bolalardan quyidagi savollarga javob berishlarini so'rang:

- Yo'ldan o'tishda yo'lning qaysi qismi xavfsizroq? Nima uchun?
- Yo'lning qayeridan o'tish xavfli? Nima uchun?
- Qanday xavfni ko'ryapsiz?
- Siz qaysi yo'l harakati belgilarini ko'ryapsiz? Ularning ma'nosini bilasizmi?
- Nechta harakat yo'nalishlari va turlarini ko'ryapsiz?



YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA TALIM TO'PLAMI



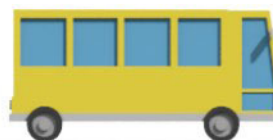
6-11

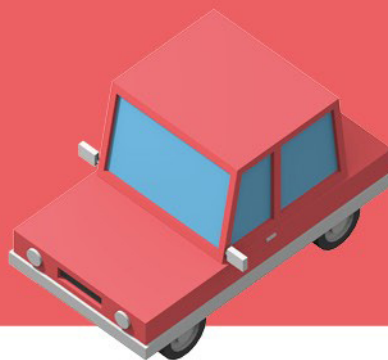
MASHG'ULOT: Xavf-xatarlarni Aniqlash (davomi)

- Yo'lda odamlarni ko'ryapsizmi? Agar ko'rayotgan bo'lsangiz, nima deb o'ylaysiz ularning yurish-turishi xavfsizmi yoki tahlikali va xavflimi?
- Biror transport vositasini ko'ryapsizmi? Qaysi holatlarda haydovchilarning harakatlari xavfsiz, deb hisoblash mumkin? Qaysi holatlarda esa xavfsiz emas?
- Nima deb o'ylaysiz, yo'ldagi ushbu sharoitlarda yashirin xavf bo'lishi mumkinmi? Avtomobil yoki burchaklar (masalan, uylar, to'siqlar, arkalar, hovlilardan chiqish joyi va boshq.) sababli?

Bolalardan javoblarini kundalik hayotda sodir bo'ladigan haqiqiy vaziyatlar bilan muvofiqlashtirishni so'rang va ulardan mashg'ulotlarda o'rganganlarini amaliyotda qanday qo'llashlarini tushuntirib berishlarini so'rang.

Bolalarga yo'ldan o'tish uchun xavfsiz joylarga e'tibor berish va aniqlashni o'rgating hamda 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shioriga alohida e'tibor qarating.





MASHG'ULOT: Qo'lingizni ko'taring - So'rov¹

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Mazkur qaydlar guruh rahbari uchun tuzilgan va bolalarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 30 daqiqa.

Tayanch Shiorlar: Xavf-xatarlarni tushunish va yo'lda qanday to'g'ri va xavfsiz yurish-turishni tanlash.

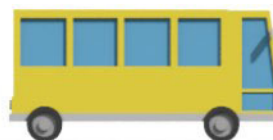
Maqsad: Ushbu so'rov orqali bolalarga yo'lda turli vaziyatlarda xavfsiz yurish-turish shart-sharoitlari va ularga o'z xavfsizliklarini oshirishga imkon beradigan usullarni o'rganish mumkin.

Ushbu mashg'ulot guruhda o'tkazish uchun ishlab chiqildi. Guruh rahbari bolalar bilan yo'l harakatining mahalliy shart-sharoitlarni muhokama qilishi kerak. Mazkur so'rov bolalarga tilga olingan masalalar bo'yicha o'z fikrlarini bildirish imkonini beradi va shu tariqa ularni qanday qilib xavfsizlikda bo'lish haqida fikr yuritishga undaydi.

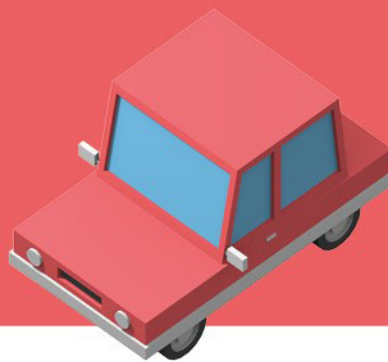
Savollarni barcha bolalarga berish lozim. Bolalar qo'l ko'tarib 'ha' yoki 'yo'q' deb javob berishlari kerak. Guruh rahbari javoblarni yozib borishi zarur.

Savollar	Ha	Yo'q
Nima deb o'ylaysiz, mahalliy yo'llar bolalar uchun xavfli bo'lishi mumkinmi?		
Siz o'z tumaningizda sayr qilganingizda, harakatlab ketayotgan transport sababli jarohat olishingiz mumkinligi haqida xavotir olasizmi?		
Siz yo'l-transport hodisasi ishtirokchisiga aylangan va transport vositasi zarbasidan jarohat olgan, yoki transport vositasi ostiga tushishingizga oz qolgan holat bo'lganmi?		
Uyingiz va maktab o'rtasidagi yo'nalish xavfsizroq bo'lishi kerakmi?		
Sizningcha, tumaningizda yo'llardagi avtomobillarning harakat oqimi ayrim hollarda haddan ziyod tezmi?		

¹ Mazkur mashg'ulot dastlab yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha «Tormozlaning» xayriya fondi tomonidan chop etilgan materiallarga moslashtirildi va biz uni takrorlashga ruxsat bergan fondan minnatdormiz.
<http://www.brake.org.uk>



YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA TALIM TO'PLAMI



6-11

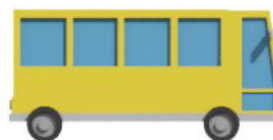
MASHG'ULOT: Qo'lingizni ko'taring - So'rov (Davomi)

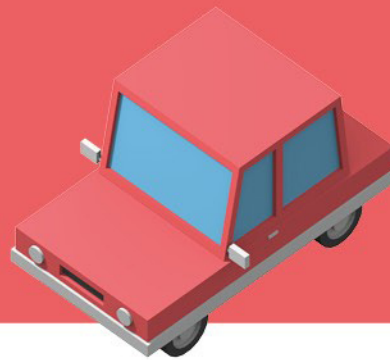
Siz mashinani juda ham tez haydab ketayotgan haydovchi bilan bir mashinada bo'lganmisiz?		
Tumaningizdagi yo'llarda qo'l telefonlaridan foydalanib ketayotgan haydovchilarni ko'rganmisiz?		
Siz mashinani boshqarib ketayotgan vaqtda qo'l telefonidan foydalangan haydovchi bilan bir mashinada bo'lganmisiz?		

Bolalar savollarga javob berishganlaridan so'ng ularni ko'tarilgan masalalar va o'z javoblari haqida fikr yuritishga undang.

Siz o'rganishni va muhokama qilishni istayotgan ehtimoliy masalalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Maktab va uy atrofidagi yo'llar qanday ko'rinishga ega?
- Ushbu yo'llarda insonlar xavfsizligini ta'minlashga yordam beradigan xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar ko'rildimi? Ular ko'proq bo'lishi kerakmi?
- Yo'lovchilar uchun eng xavfli hududlar qayerda joylashgan?
- Qachon haydovchilar sizni ko'rishlari qiyinroq bo'ladi?
- Yanada xavfsiz bo'lish uchun siz nima qilishingiz mumkin?
- Haydovchi sizni himoya qilish uchun nima qilishi mumkin?

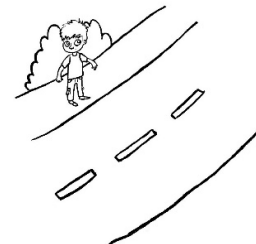




TARQATMA MATERIAL: To'xtang, Qarang va Quloq soling

Yo'lni kesib o'tish mumkin bo'lgan eng xavfsiz joyni toping

Yo'lning hamma tomonlari yaxshi ko'rinadigan va haydovchilar ham sizni ko'rishi aniq bo'lgan eng yaxshi joyni toping. To'satdan avtomobillar chiqib qolishi mumkin bo'lgan burilishli joylardan hech qachon yo'lni kesib o'tmang.



To'xtang

Piyodalar yo'lkasi chetiga yaqinlashishdan oldin to'xtang. Yo'lning qatnov qismiga haddan tashqari yaqin bormang.

Qarang

O'zingizga yo'lning qatnov qismida va atrofdagi hamma narsani yaxshilab ko'zdan kechirib chiqish uchun yetarlicha vaqt bering.

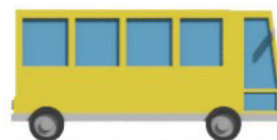
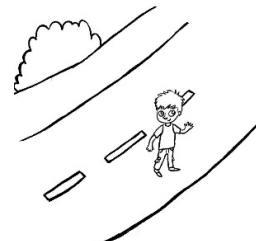


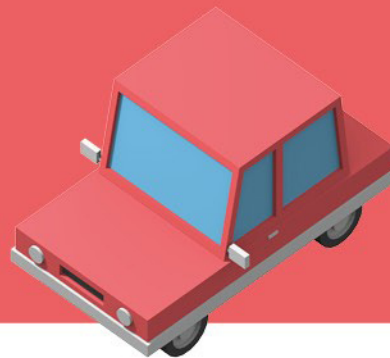
Quloq soling

Diqqat bilan quloq soling, chunki ba'zan siz harakatlanib kelayotgan transport vositasini ko'zizga ko'rinishidan oldin quloq'ingiz eshitishi mumkin.

Xavfsiz ekanligiga ishonch hosil qilib, o'ting

Xavfsiz bo'shliq mavjud bo'lganda va qatnov qismini kesib o'tish uchun yetarli vaqt bo'lgandagina yo'ldan o'ting. Yo'ldan o'tayotganizda atrofni diqqat bilan kuzatishni va tinglashni davom eting.





MASHG'ULOT: Yo'ldan o'tishda Xavfsiz Yurish-turish – Rolli O'yin²

O'qituvchining Qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Mazkur qaydlar guruh rahbari uchun tuzilgan va bolalarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan. Siz mazkur topshiriqda 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' tarqatma materiallaridan foydalanishingiz mumkin.

Kerak bo'lgan Vaqt: Tahminan 30 daqiqa.

Tayanch shiorlar: Yo'lda xavfsiz yurish-turish va 'To'xtang, Qarang va Quloq soling'.

Maqsad: Rolli o'yin ko'rinishidagi ushbu mashg'ulotning asosi 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shiori hisoblanadi. Amaliy mashg'ulot vaqtida ta'lim olayotgan bolalar yo'lni xavfsiz kesib o'tish ko'nikmalarini o'rganib oladilar.

Mazkur mashg'ulotning maqsadi – bolalar yo'lni turlicha o'tayotgan vaziyatlarda ularga sayrga chiqqan piyodalarni tasvirlash vazifasi berilgan rolli o'yinda ishtirok etish imkoni beriladi.

Bu mashg'ulotni zalda yoki sinf xonasida o'tkazing. Polda yo'l chegaralari va piyodalar yo'lagini ajratib ko'rsatish uchun rangli yopishqoq lentadan foydalaning – va bolalarga haqiqiy yo'l sharoitlarida bo'lishi mumkin bo'lgan ehtimoliy xavf-xatarlar haqida o'ylab olish uchun imkon bering.

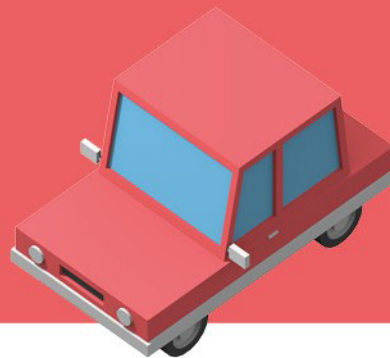
Mashg'ulotni boshlashdan oldin barcha bolalar 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shiorining beshta bosqichidan xabardor ekanligiga ishonch hosil qiling:

- Yo'lni kesib o'tish uchun eng xavfsiz joyni toping.
- To'xtang: Piyodalar yo'lagi yoki yo'l chetida to'xtang.
- Ko'zdan kechiring: O'zingizga yo'lning qatnov qismida va atrofdagi hamma narsani yaxshilab ko'zdan kechirib chiqish uchun yetarlicha vaqt bering.
- Quloq soling: Diqqat bilan quloq soling. Siz transport vositasining harakatini ba'zan ko'zizga ko'rinishidan oldin qulog'ingiz eshitishi mumkin.
- Xavfsiz ekanligiga ishonch hosil qilgandagina yo'ldan o'ting. Yo'ldan o'tayotganda qarang va quloq soling.

Bolalardan juft-juft bo'lib bo'linib olishlarini va yo'ldan o'tayotgan piyodalarni tasvirlagan holda qo'ldan ushlab olishlarini so'rang. Ular barcha beshta bosqichni namoyish qilayotganiga ishonch hosil qiling.

² Ushbu mashg'ulot dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan materiallarga moslashtirilgan - 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>





MASHG'ULOT: O'yin – Xavfsiz Sayr qiling³

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Mazkur qaydlar guruh rahbari uchun tuzilgan va bolalarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 15 daqiqa.

Tayanch Shiorlar: Yo'llar yaqinida xavfsiz yurish-turish va 'To'xtang, Qarang va Quloq soling'.

Maqsad: Ushbu mashg'ulotdan siz avvalgi mashg'ulotlarda muhokama qilgan xavfsiz yurish-turish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha shiorlarni puxta o'rganish uchun foydalaning.

Bu faol o'yin hisoblanadi. Siz bolalar bilan birga yo'l-yo'riqlaringiz asosida bajarishlari kerak bo'lgan va siz ixtiyoriy tartibda beradigan bir qator to'g'ri xatti-harakatlarni ularga o'rgatishingiz kerak. Bolalar zalda yoki sinf xonasida alohida-alohida joylashishlari kerak. Yo'l-yo'riqlar va xatti-harakatlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

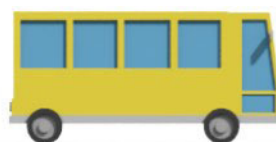
- Bir chiziq! [Hamma bir-birining ortidan bir chiziq bo'lib turib olishi kerak]
- Qo'llar bilan ushlashing! [Yaqin turgan ishtirokchining qo'llaridan ushlang]
- Piyodalar yo'lkasidan foydalaning! [Piyodalar yo'lkasiga o'xshatib yasalgan xona tomonga o'tish]
- To'xtang, Qarang va Quloq soling! [Tinch turgan holda va harakat qilmay, hamma taraflarni ko'zdan kechirish, o'tishga shay turish]
- O'ting! [Yo'lning qatnov qismi orqali o'tish yo'liga o'xshatib, hamma taraflarni ko'zdan kechirishni unutmagan holda yurish]

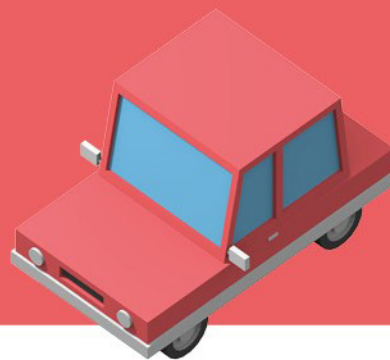
O'yinni boshlashdan oldin bolalarga sizning yo'l-yo'riqlaringizga ko'ra amalga oshirilishi zarur bo'lgan to'g'ri xatti-harakatlarni ko'rsatib bering va ularga har bir harakatni amaliyotda qo'llab ko'rishlariga imkon bering. So'ngra yo'l-yo'riqlarni ixtiyoriy tartibda ayting. O'yinning g'oyasi xatti-harakatlarni bajarishda oxirgi bo'lib qolmaslikdan iborat (lekin bu holatda hech kim o'yindan chiqmaydi).

Sekin sur'atda boshlang va xatti-harakatlar bolalar uchun odatiy holga aylanishi bilan tezlashtiring.

Bolalarning dam olishlariga imkon yaratgan holda o'yinni yakunlang va ularga nima uchun ular tor qishloq yo'llarida bir chiziq bo'ylab yurishi kerakligi va nima uchun yo'lning qatnov qismi yaqinida qo'ldan tutishlari muhim ekanligi kabi savollarni bering.

³ Ushbu mashg'ulot dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan materiallarga moslashtirildi - 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>





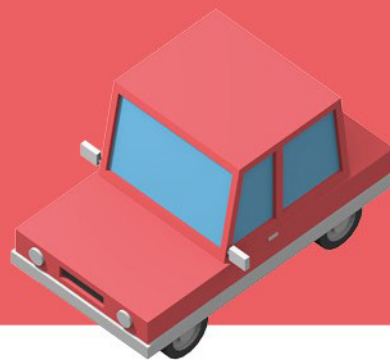
TARQATMA MATERIAL: To'xtang, Qarang va Quloq Soling - Mashq

Quyida yo'lni kesib o'tishning beshta bosqichi keltirilgan. Ularni to'g'ri tartibda joylashtirib chiqing.

Quloq soling: Diqqat bilan quloq soling. Siz ba'zan transport vositasini ko'rishdan oldin uning harakatini eshitishingiz mumkin.		1 ^{chi}
To'xtang: Piyodalar yo'lagi yoki yo'l chetida to'xtang.		2 ^{chi}
Xavfsiz ekanligiga ishonch hosil qilganingizdan keyingina yo'ldan o'ting. Yo'ldan o'tayotganda diqqat bilan ko'zdan kechirishni va quloq solishni davom ettiring.		3 ^{chi}
Yo'lni kesib o'tish uchun eng xavfsiz joyni toping.		4 ^{chi}
Qarang: Atrofdagi barcha narsalarni yaxshilab ko'zdan kechirib chiqishga o'zingizga yetarlicha vaqt bering.		5 ^{chi}



YOL
HARAKATI
XAVFSIZLIGI
BO'YICHA
TALIM
TO'PLAMI

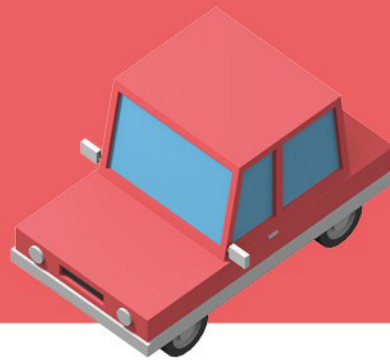


6-11

TARQATMA MATERIAL: Plakatni O'ylab toping

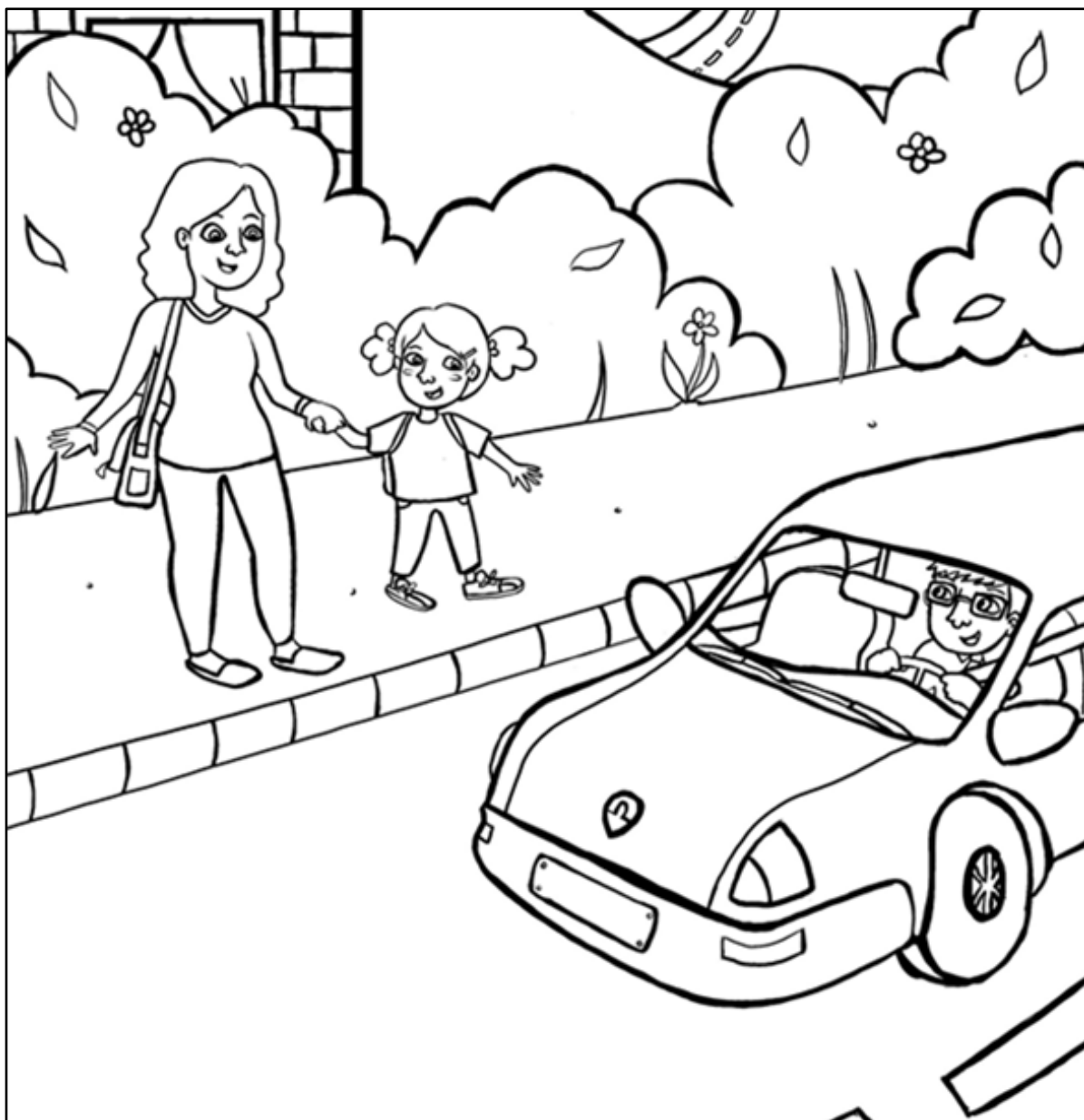
Boshqa bolalarga 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shiori haqida eslatib turadigan plakatni tayyorlang.

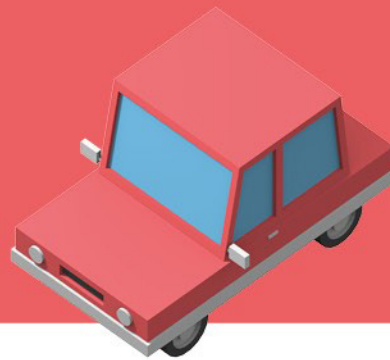




TARQATMA MATERIAL: Yo'ldan O'tayotganda Doimo Qo'ldan Ushlang

Quyidagi rasmni bo'yab chiqing. Yo'l yaqinida turganingizda har doim kattalarning qo'ldan ushlash kerakligini yodda tuting.





MASHG'ULOT: Keling, Sayrga Chiqamiz - Barchasini Amaliyotda To'playmiz

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Mazkur qaydlar guruh rahbari uchun tuzilgan va bolalarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: Tahminan 1 soat.

Tayanch Shiorlar: Yo'llar yaqinida xavfsiz yurish-turish va 'To'xtang, Qarang va Quloq soling'.

Maqsad: Bolalar bilan yo'ldan o'tish bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish uchun mahalliy tumanga maqsadli sayrga chiqib, ularga yo'lda xavfsiz yurish-turish ko'nikmalari bo'yicha olingan bilimlarini amaliyotda qo'llash va mustahkamlash imkoniyatini berish. Siz sayrga chiqishdan oldin barcha bolalar 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shioridan xabardor ekanliklariga ishonch hosil qilishingiz kerak.

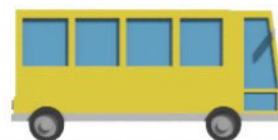
Mazkur mashg'ulotni o'tkazish uchun bolalarga yo'lining qatnov qismidan to'g'ri o'tishda o'z tajribalariga ega bo'lishlariga imkon berish, shuningdek yo'ldagi xavf-xatarlarni aniqlay olishni o'rganish imkonini berish maqsadida uzoq davom etmaydigan sayrga olib chiqish uchun ularni kichik guruhlariga bo'ling.

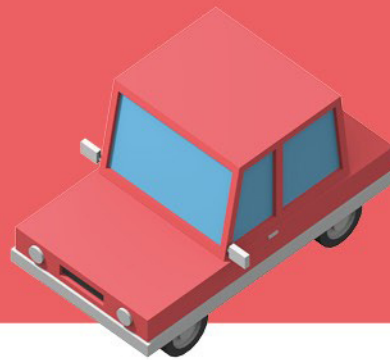
Maqsadli Sayrga chiqishni Rejalashtirish

Bolalardan qayerga sayrga chiqish bo'yicha taklif berishlarini va uning safar yo'nalishini tanlashlarini so'rang. Taklif etilgan safar yo'nalishi yo'lining qatnov qismini ikki yoki uch joydan o'tish ehtimolini o'ziga olishiga ishonch hosil qiling.

Sayrga chiqishdan oldin bolalar bilan suhbatlashing va ularning fikricha, ular sayr vaqtida nimalarni ko'radilar va ularni qanday ehtimoliy xavf-xatarlar kutib turgani haqida so'rang. Bolalardan quyidagi savollar haqida o'ylab ko'rishlarini so'rang:

- Qanday xavf-xatar manbalari zarar yetkazishi mumkin?
- Ular xavfsizlikda bo'lishlari uchun nima qilishlari mumkin?
- Bolalar tashqarida sayr qilayotgan vaqtda xavfsizlikda bo'lishlariga kim yordam berishi mumkin?





MASHG'ULOT: Keling, Sayrga Chiqamiz - Barchasini Amaliyotda To'playmiz (Davomi)

Bolalarga yaqin orada bo'ladigan sayr uchun bir necha qoidalar o'ylab chiqish topshirig'ini bering. Bunday qoidalarga quyidagilar misol bo'lishi mumkin:

- Kattalar yonida bo'ling va sayrga chiqqan sherigingizning qo'ldan tuting.
- Yo'l chekkasidan uzoqroq turing.
- Yo'ldan o'tish xavfsiz bo'lgunga qadar piyodalar yo'lagi chetida kutib turing.
- 'To'xtang, Qarang va Quloq soling' shioriga hamisha rioya qiling.

Sayr

Bolalar bilan safar yo'nalishi va ularning xavfsizlikda bo'lishlariga yordam beradigan qoidalarni takrorlang. Bolalarni juft-juft qilib bo'lib sayrga chiqing.

Sayr vaqtida bolalar guruhining oldida bitta va ortida bitta katta yoshli odam bo'lishiga ishonch hosil qiling.

Bolalardan atrofqa qarashni va nimalarni ko'rayotganlarini so'rang:

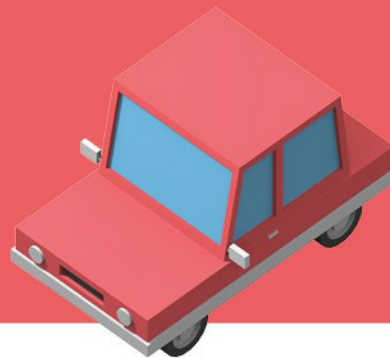
Transport vositalarining harakatimi? To'xtash joyiga qo'yilgan avtomobillarmi? Chorrahalmi? Daraxtlarmi? Yo'l belgilarimi? Yo'l qanday ko'rinishda –to'g'rimi yoki unda burilish bormi? Transport oqimi qanday harakatlanmoqda – tezmi yoki sekinmi?

Siz yo'ldan o'tishga tayyor bo'lganingizda, bolalar yo'lni kesib o'tish uchun xavfsiz joyni taklif qilishsin. Ulardan ular turgan joyni va ularni yo'lda kutib turgan ehtimoliy xavf-xatarlarni so'zlar bilan tasvirlab berishlarini so'rang. Bolalar yo'ldan o'tishdan oldin yo'l oqimidagi xavfsiz oraliqni kutib turishlariga ishonch hosil qiling.

Yo'ldan o'tish chog'ida ular beshta bosqichni bajarayotganlariga ishonch hosil qiling:

- Yo'lni kesib o'tish uchun eng xavfsiz joyni toping.
- To'xtang: Piyodalar yo'lagi yoki yo'l chekkasida to'xtang.
- Ko'zdan kechiring: Atrofdagi barcha narsalarni ko'zdan kechirib chiqish uchun o'zingizga yetarlicha vaqt bering.





MASHG'ULOT: Keling, Sayrga Chiqamiz - Barchasini Amaliyotda To'playmiz (Davomi)

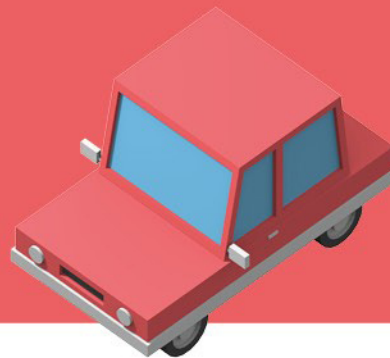
- Quloq soling: Diqqat bilan quloq soling. Siz ba'zan transport vositasini ko'rishdan oldin uning harakatini eshitishingiz mumkin.
- Xavfsiz ekanligiga ishonch hosil qilgandan keyin yo'ldan o'ting. Yo'ldan o'tayotganda diqqat bilan ko'zdan kechirishni va quloq solishni davom ettiring.

Sayrdan So'ng

Bolalar bilan sayr taassurotlarini muhokama qiling va quyidagi savollarni ko'rib chiqing:

- Ular nimani ko'rdilar va eshitdilar?
- Ularga xavfsiz bo'lishga nima yordam berdi?
- Ular qanday xavf-xatarlarga duch keldilar?
- Yo'lning qatnov qismini kesib o'tayotgan vaqtda ular xavfsizlikda bo'lishlariga imkon beradigan qoidalarni esga olishlari mumkinmi?





TARQATMA MATERIAL: Qissa Vaqti – Amiraning Hikoyasi⁴

Agar men qush bo'lib qolganimda edi, istagan yerimga uchib ketardim... ko'zlarimni yumib, hayol surish menga yoqadi. Baland-balandlarda - ko'm-ko'k osmonda. Uzoq-uzoqlarda quyoshning issiq va yoqimli nurlarida. Ko'l tomonga yo'l olganча havoda charh urib.

Hozir eng yomon payt. Agar yaxshilab quloq solsam, do'stlarimning tovushlarini eshita olaman. Ular maktabga borishadi. Hammasi baxtiyor. Men ham quyoshda sayr qilishni juda ham istardim. Shunchaki boshqa bolalar qanday o'ynab yurganlarini tamosha qilish. Men ular maktabdan qaytayotganlarida va o'ynab yugurib yurishganida ularning tovushini eshita olaman. Xursandchilikdan kulyaptilar.

Ma'yus bo'lib qolsam fleyta chalishni mashq qilaman. Musiqa meni ko'nglimni ko'taradi.

Hozircha men uni lablarim ustiga qo'ya olmayman yoki havo olish uchun chuqur nafas ola olmayman. Kuchli og'riq his qilyapman... Bu adolatdan emas. Men bu holatimdan nafratlanaman.

Sodir bo'lgan hodisa haqida o'ylamay tura olmayman. Hammamiz ko'lga yo'l olgan edik. Safarimiz ajoyib bo'lishi kutilayotgan edi. Men old o'rindiqlarda, Oyimning yonida o'tirgan edim.

Kun quyoshli edi. Mashina ichi juda issiq edi. Juda issiq edi. Og'ir, terdan nam bo'lib ketgan xavfsizlik kamari. Uni ko'ryapsanmi? Bu ko'li! Va ...? Men suvni sachratib o'ynayman. Sovuq, sovuq suvda. Sochlarimni silab o'tayotgan shabodani his qilaman. Deyarli manzilga yetib keldik. Uraaa! Mashina qo'yish joyi! Hamma tashqariga! "Hali bor!" dedi Oyim.

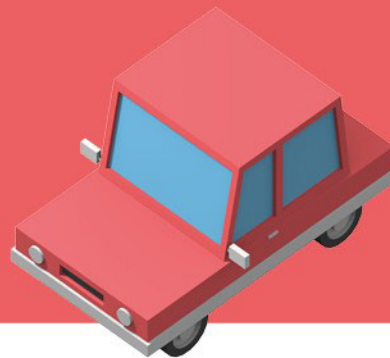
Xavfsizlik kamarini yechib oldim – juda issiq – hammasini yaxshiroq ko'rishni istardim... Uraaa. Men ko'ra olyapman.

Dahshat. Men o'z o'rindig'imdan uchib chiqdim. Old oynaga tegib, boshim bilan urildim.

Men tushungan yagona narsa – bu qo'lim qattiq og'riyotgani va nafas olayotganimda ko'kragimda chidab bo'lmaydigan darajada og'riq bor edi. Bir yoki ikkita mushaklarim tortilgan bo'lsa kerak. Onamga hech narsa qilmadi ... va boshqalarga ham, orqa o'rindiqladagilarga ham hech narsa qilmadi, faqat qo'rqib ketishdi. Ular xavfsizlik kamarini taqib olishgan edi va u ularni qutqarib qoldi. Garchi mashina sekin harakatlanib ketayotgan bo'lsa ham, men juda ham qo'rqib ketgan edim.

⁴ Ushbu mashg'ulot dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan materiallarga moslashtirildi - 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>





TARQATMA MATERIAL: Qissa Vaqti – Amiraning Hikoyasi

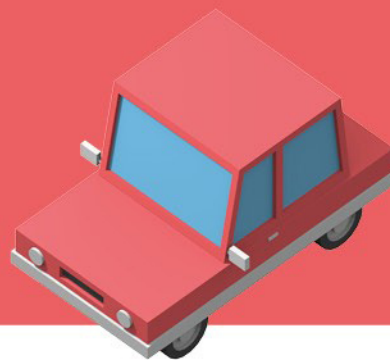
Men Dadamdan so'raganimda, u shunday dedi: “Ha, mashinani tuzatish uchun ko'p pul ketadi. Yo'q, million emas ..., lekin ko'p pul”.

Honim, ya'ni boshqa mashinaning haydovchisi ham mashinani qo'yish uchun bo'sh joy izlayotgan edi, lekin u boshqa - noto'g'ri tomonga yurdi... Endi do'stlarim bilan ko'rishishga menga ruxsat berishmayapti, chunki biz berilib ketib, sho'xlik qila boshlaymiz. Ular bir-ikki marta meni ko'rgani kelishgandi, lekin ular meni har safar shunday kuldirishadiki, buning oqibatida ko'kragim juda qattiq og'rib qolardi.

Omadim bor ekan. Barchasi bundan ham yomonroq bo'lishi mumkin edi. Biroq, ko'kragim og'riyapti va men fleytani qo'limda tutib tura olmayapman, chunki qo'lim ham juda og'riyapti... Men istagan narsalarimning hech birini qila olmayapman. Men ko'lni boshqa ko'ra olmayman. Ozginaga bo'lsa ham.

Agar qush bo'lganimda, hamma yoqda uchib yurib, hech qachon o'zimni yana yolg'iz his qilmasdim. Men bor-yo'g'i xavfsizlik kamarini yechib qo'ygandim, xolos. Qanchalar tentakman, tentak. Bu shunchaki adolatdan emas.





MASHG'ULOT: Amiraning Hikoyasi – Keyingi Mashqlar

1. Bu hikoyadan nimani o'rgandingiz?

2. Bu hikoya sizga qanday ta'sir qildi va siz nimani his qilyapsiz?

Radioga intervyu berish

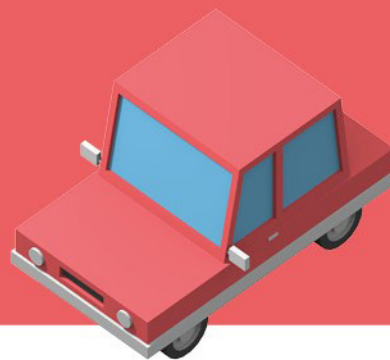
Mahalliy radiostansiya muxbirlari nima sodir bo'lganligi bilish maqsadida Amiradan intervyu olish uchun uni ko'rgani kelishdi. Siz Amira nimani so'zlab berishini tasavvur qilib, quyida uning javoblarini yoza olasizmi?

Muxbir: Salom Amira, o'zing haqingda gapirib bera olasanmi?

Muxbir: Sen yaqinda yo'l-transport to'qnashuvida jarohat olding. Nima yuz berganini menga so'zlab bera olasanmi?



YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA TALIM TO'PLAMI

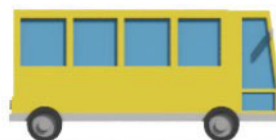


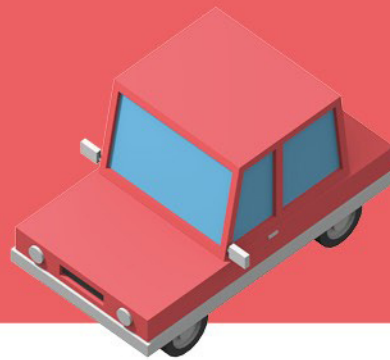
6-11

MASHG'ULOT: Amiraning Hikoyasi – Keyingi Mashqlar

Muxbir: Xo'sh, yo'l-transport to'qnashuvi oqibatida olingan jarohatlar sababli muayyan vaqtni ko'rpa-to'shakda o'tkazishingizga to'g'ri kelishini ko'rib turibman. Mazkur to'qnashuv senga yana qay tarzda ta'sir ko'rsatdi?

Muxbir: Sen boshqa bolalarga avtomobillarda xavfsizlikda bo'lish haqida qanday maslahat berishing mumkin?





MASHG'ULOT: Xavfsizlik kamarlari - Kuzatuv

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Mazkur qaydlar guruh rahbari uchun tuzilgan va bolalarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 1 soat.

Tayanch Shiorlar: Yo'llar yaqinida o'zingizni ehtiyot qiling va Doimo xavfsizlik kamarini taqing.

Maqsad: Bolalarga xavfsizlik kamarini doimo taqib yurish qanchalik muhim ekanligi va ular yanada xavfsizlikda bo'lishlari uchun o'z yurish-turishlarini qanday moslashtirishlari mumkinligini o'rgatadi.

Ushbu mashg'ulotni o'tkazish uchun xavfsizlik kamaridan qanday foydalanishni kuzatish uchun bolalarni mahalliy yo'l chorrahasiga bo'ladigan qisqa muddatli sayrga olib chiqish maqsadida ularni kichik guruhlariga bo'lib chiqing.

Bolalar bir oz turib kuzatishlari uchun xavfsiz bo'lgan va mashinalar oqimi to'xtovsiz o'tib turadigan yo'l yoki chorraxani tanlang.

Bolalardan ular aynan nimalarni kuzatishni xohlayotganlari haqida o'ylab olishlarini so'rang va yo'lga chiqishdan oldin hisobga olish varaqasini tuzib oling. Ular bilan harakatlanib ketayotgan avtomobillarni kuzata turib nimalarni ko'rishlari mumkinligini muhokama qiling va ularga nimalarga e'tibor qaratishlari lozim ekanligini taklif qiling:

- Avtomobil haydovchilari xavfsizlik kamarlarini taqib olishmagan.
- Old o'rindiqda o'tirgan yo'lovchilar xavfsizlik kamarlarini taqishmagan.
- Orqa o'rindiqdagi yo'lovchilari kamarlarni taqishmagan.

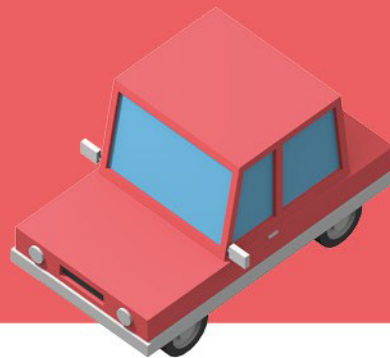
Topshiriqni bajarish uchun yo'lga chiqishdan avval bolalar yo'llarda xavfsiz yurish-turish qoidalari va hamisha kattalar yonida qolish zarur ekanligini tushunib yetayotganlariga ishonch hosil qiling.

Kuzatuvlar O'tkazilganidan So'ng

Bolalar o'z kuzatuvlarini yakuniga yetkazganlaridan so'ng, ular tomonidan avtomobil salonida haydovchilar va yo'lovchilarning o'zlarini tutishlari bo'yicha to'plangan ma'lumotlarni muhokama qilish uchun ularni bir yerga jamlang va ularning kuzatuvlarini tahlil qilib chiqing.

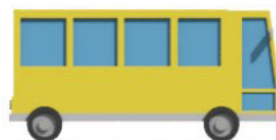
Ular quyidagilarni ham muhokama qilishlari mumkin:

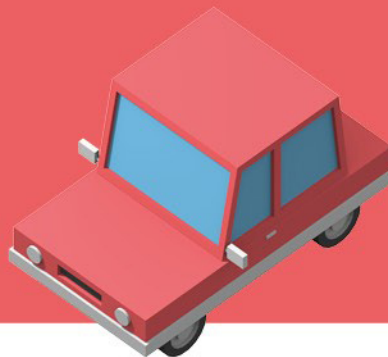




MASHG'ULOT: Xavfsizlik kamarlari – Kuzatuv (Davomi)

- Haydovchilar xavfsizlik kamarlarini taqib olishganmidi? Siz ko'rgan barcha haydovchilarning qanchasi yoki necha foizi?
- Old o'rindiqda o'tirgan yo'lovchilar xavfsizlik kamarlarini taqishgan edimi? Old o'rindiqda o'tirgan yo'lovchilarning necha foizi yoki qanchasi kamarlarni taqib olishgan?
- Orqa o'rindiqdagi yo'lovchilar xavfsizlik kamarlarini taqishgan edimi? Orqa o'rindiqda o'tirgan yo'lovchilari necha foizi yoki qanchasi kamarlarni taqib olishgan?
- Kuzatuv o'tkazish vaqtida bolalar biror narsaga moyillikni payqashdimi? Yosh va yosh bo'lmagan haydovchilarning yurish-turishlarida farq bor edimi? Erkaklar va ayollardachi? Kattalar va bolalardachi?
- Bolalar harakatlanib ketayotgan avtomobilda nima uchun xavfsizlik kamarini taqish zarur ekanligini izohlay olishadimi?
- Safar vaqtida ularning o'zi xavfsizlik kamarini doimo taqib yurishadimi? Ularning fikrlari o'zgardimi?
- Ular o'z do'stlari va oila a'zolarini harakatlanib ketayotgan avtomobilda xavfsizlik kamarini taqib olishga qay tarzda undashlari mumkin?





MASHG'ULOT – Hikoya vaqti: Yorqinlik bu To'g'ri⁵

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Mazkur qaydlar guruh rahbari uchun tuzilgan va bolalarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 30 daqiqa.

Tayanch Shior: Yorqin kiyimda bo'ling – shunday haydovchilar sizni tezroq ko'ra olishadi.

Maqsad: Bolalarga hikoyani o'qib berish va keyingi topshiriqlarda ko'tarilgan masalalarni muhokama qilish.

Bu voqea Malikaning do'stining uyida uyushtiriladigan oqshomdan bir kun avval sodir bo'ldi.

Malika hayajonda edi. 'Dada, qora rangdagi yangi kechki ko'ylagimni kiysam bo'ladimi? U yerga piyoda borsak maylimi?'

'Endi, to'rt yoshga to'lding, menimcha, MUMKIN', deb javob berdi uning otasi. 'U yer uzoq emas, shunchaki yo'l bo'ylab pastga'.

'O'ho!' Malika raqsga tushayotgandek hayqirib yubordi. U qora ko'ylagini juda yaxshi ko'rar edi.

Keyingi oqshom mehmonlarni qabul qilish kechasi edi. U qora ko'ylagi va qora tuflichalarini kiyib oldi.

'Libosing juda ham bejirim ekan', dedi otasi. 'Lekin sen nurni akslantiruvchi yengbog'ni taqib olishing kerak.'

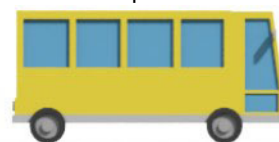
Otasi unga ikkita oq yengbog'ni uzatdi. 'Lekin ular libosimni xunuk qilib qo'yadiku', dedi Malika, yuzini burishtirdi. 'Ko'rinishim go'zal bo'lmay qoladi.'

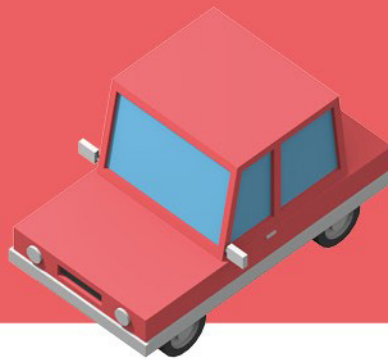
'Lekin bu seni xavfsiz bo'lishingni ta'minlaydi', dedi otasi. 'Bu haydovchilarga kunning qorong'u vaqtida seni aniq ko'rishlariga yordam beradi.'

Otasi yengbog'ini taqib oldi va Malika ham shunday qildi, lekin u bu yengbog' g'oyib bo'lib qolishini istardi. Ko'cha juda qorong'u va sovuq edi. Malika juda hayajonda edi, lekin u otasining qo'lidano qattiq ushlab olgan edi.

Malika oldinda kulib ketayotgan bolalarning tovushlarini eshitdi. Qorong'uda tanib olish oson emas edi, lekin yangrayotgan tovushlar uning do'stlari - Anvar va Rustamning tovushlariga o'xshardi.

⁵ Ushbu mashg'ulot dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan materiallarga moslashtirildi - 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>





MASHG'ULOT – Hikoya vaqti: Yorqinlik bu To'g'ri (Davomi)

Keyin u ularni ko'rdi. Ular bejirim shim va to'q rangdagi palto kiyib olishgandi. Malika ularni chaqirdi va ular uni kutib turish uchun piyodalar yo'lagida to'xtashdi.

Birdan uning otasi: 'Ehtiyot bo'ling!', deb baqirib yubordi.

Yo'lning qatnov qismiga hovlidan orqaga yurib avtomobil chiqib kelayotgan edi va u to'g'ri Anvar va Rustam tomonga yo'l olgandi. Ularning onasi o'z vaqtida bu harakatni payqab qoldi va bolalarni chetga tortdi.

Avtomobil haydovchisi to'xtadi. 'Bizni bosim ketishingizga oz qoldiku,' dedi bolalarning onasi. Uning ovozi g'azab bilan jaranglar edi.

'Men chindan afsusdaman, men shunchaki sizlarni ko'rmay qoldim,' dedi haydovchi. 'Hammangiz qora kiyimda ekansiz.'

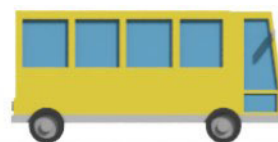
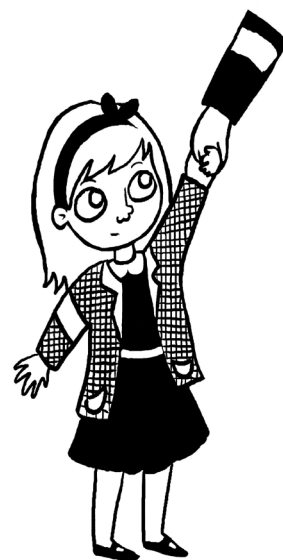
Malika otasiga bir qarab qo'ydi va ular bir so'z aytmay oqshomga yo'l oldilar.

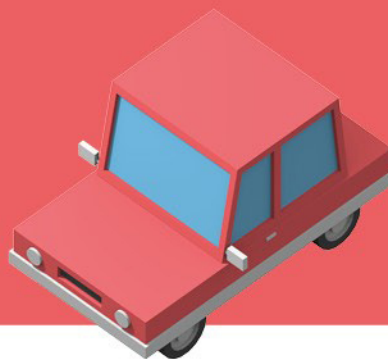
Ertasi kuni u bolalar bog'chasiga borishi kerak edi. Malika o'zining yorqin rangdagi kiyimini kiydi va ustidan yorqin rangdagi sariq yengbog' taqilgan paltosini kiydi.

'Bu liboslarda juda yorqin ko'rinyapsan,' dedi otasi.

'Men haydovchilar meni ko'ra olishishlariga ishonch hosil qilishni istayman', deb javob berdi Malika.

'Dono qizim,' dedi otasi. 'Xoh kun bo'lsin, xoh tun bo'lsin, yorqin kiyinishi bu to'g'ri!'





MASHG'ULOT – Hikoya vaqti: Yorqinlik bu To'g'ri (Davomi)

Keyingi Mashqlar

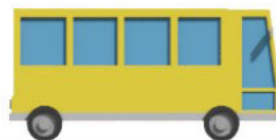
Siz bu hikoyani bolalarga o'qib berganingizdan so'ng, quyidagi savollarni muhokama qiling:

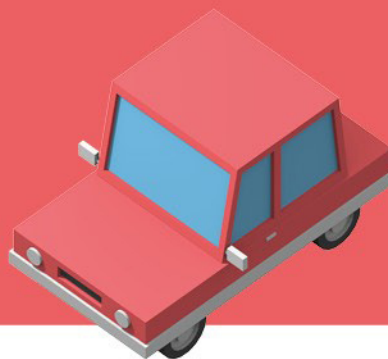
- Nima uchun Malika qora rangdagi libosni kiygan edi?
- U qayerga ketayotgan edi?
- Anvar va Rustamga nima bo'ldi?
- Nima uchun avtomobil ularni bosib ketishiga oz qoldi?
- Nima uchun Malika ertasi kuni yorqin rangdagi kiyim kiyib oldi?

Bolalar mashg'ulot vaqtida kiyib olgan kiyimlari haqida ular bilan suhbatlashing.

Kim yorqin rangdagi kiyim kiygan? Kimning kiyimi to'q rangda?

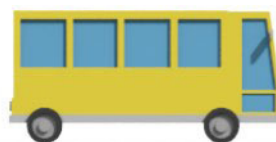
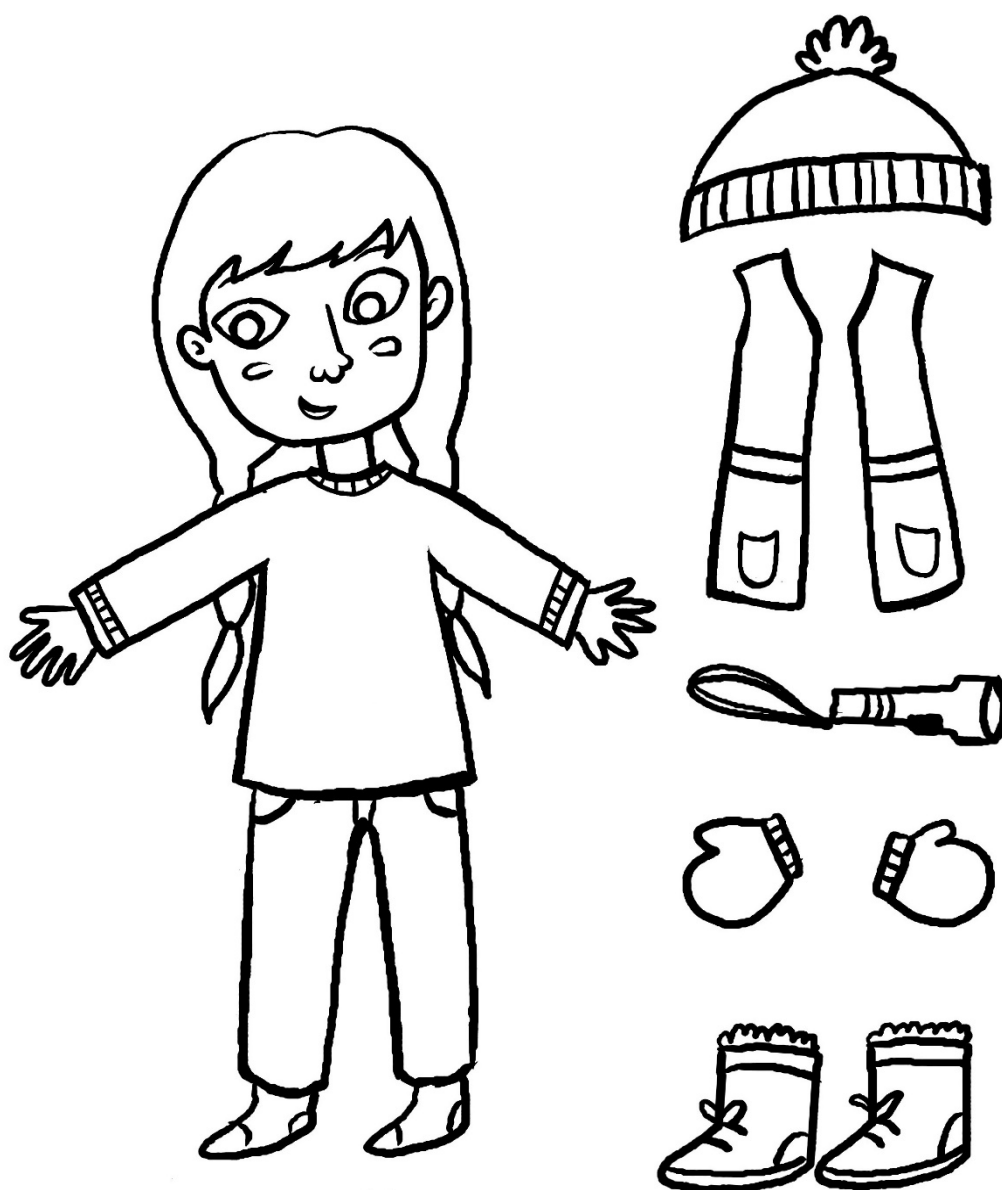
Bolalar yo'lining qatnov qismida bo'lganlarida yorqin rangdagi kiyim transport vositalari haydovchilari ularni ko'rishlariga qanday yordam berishi va qanday yorqin rangdagi kiyim xavfsizlikda bo'lishlariga yordam berishi mumkinligini bolalar bilan muhokama qiling. Haydovchi qanday kiyimdagi bolani ko'rish oson bo'ladi?

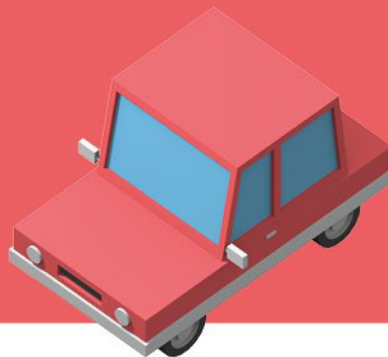




TARQATMA MATERIAL: Meni Yorqin rangga Bo'yang

Transport vositalari haydovchilari oson ko'rishlari uchun kiyimni yorqin ranglarga bo'yang. Keyin esa kiyimlarni shakliga qarab kesib olib, qizcha uydan tashqarida bo'lganda xavfsizlikda bo'lishi uchun uning ustiga yopishtiring.





TARQATMA MATERIAL: Avtomobilda O'zini Xavfsiz tutish haqida Hikoya⁶

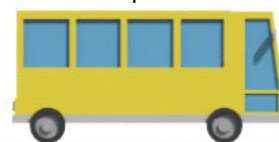
Quyida avtomobilda bo'lganda o'zini qanday to'g'ri tutish haqidagi oltita asosiy qoida keltirilgan.

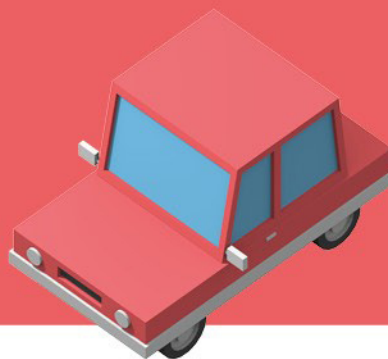
- Doimo xavfsizlik kamarini taqing
- Hech qachon avtomobil oynasidan boshingizni chiqarmang yoki qo'lingni silkitmang
- Kuzatish ko'zglasini haydovchi ko'rib turishi uchun to'sib qo'ymang
- Avtomobilga o'tirish yoki undan chiqishda, transport harakatidan eng uzoq joylashgan avtomobilning yon eshigidan foydalaning
- Harakat vaqtida avtomobilning yon eshiklaridagi tutqichga tegmang
- Haydovchini chalg'itmang

Ushbu qoidalardan birini tanlang va mazkur qoidaga asoslangan yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha qisqa hikoya o'ylab toping. Ushbu hikoyada bola jarohat olishiga oz qoladigan avtomobil safari bo'lishi haqida o'ylab chiqing.

O'z hikoyangizni so'zlab bering, bir nechta rasm chizing va ularga sarlavha o'ylab toping. Sizning hikoyangiz harakatlanib ketayotgan avtomobilda bo'lganda xavfsiz yurish-turish qoidalariga rioya etish zarurligi haqidagi ochiq-oydin xabar bilan yakunlanishi kerak.

⁶ Ushbu mashg'ulot dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan materiallarga moslashtirildi - 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>





TARQATMA MATERIAL: Avtomobilda O'zini Xavfsiz tutish⁷

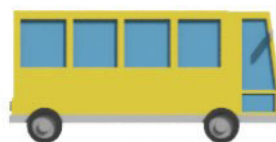
Avtomobillarda safarga chiqish vaqtida xavfsizlikda bo'lish uchun o'zini to'g'ri tutish va yo'l-transport hodisalarining oldini olish juda muhim.

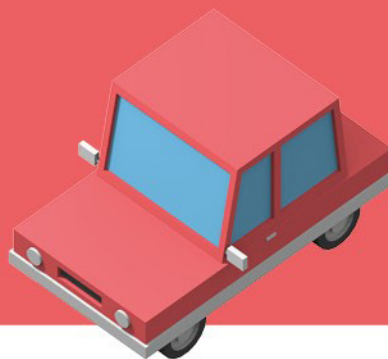
- Doimo xavfsizlik kamarini taqing
- Hech qachon avtomobil oynasidan boshingizni chiqarmang yoki qo'lingni silkitmang
- Kuzatish ko'zgusini haydovchi ko'rib turishi uchun to'sib qo'ymang
- Avtomobilga o'tirish yoki undan chiqishda, transport harakatidan eng uzoq joylashgan avtomobilning yon eshigidan foydalaning
- Harakat vaqtida avtomobilning yon eshiklaridagi tutqichga tegmang
- Haydovchini chalg'itmang

Quyidagi rasmlarni ko'zdan kechiring, bolalar o'zlarini xavfsiz yoki xavfli tutayotganlari haqida o'ylab ko'ring va xulosa chiqaring.

	<p>Bunday o'zini tutish xavfsizmi yoki xavfsiz emasmi? Nima uchun?</p> <p>Agar bunday o'zini tutish xavfsiz bo'lmasa, qanday qilib uchun xavfsiz yurish-turishga to'g'rilash mumkin?</p>
	<p>Bunday o'zini tutish xavfsizmi yoki xavfsiz emasmi? Nima uchun?</p> <p>Agar bunday o'zini tutish xavfsiz bo'lmasa, qanday qilib uchun xavfsiz yurish-turishga to'g'rilash mumkin?</p>

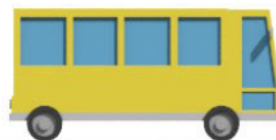
⁷ Ushbu mashg'ulot dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etligan materiallarga moslashtirildi - 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>

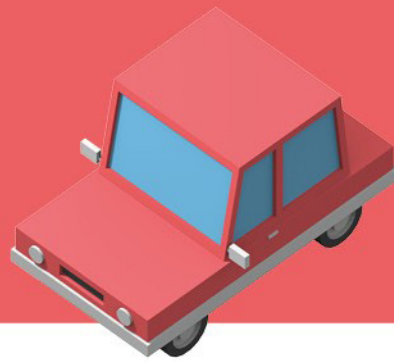




Avtomobilda O'zini Xavfsiz Tutish (Davomi)

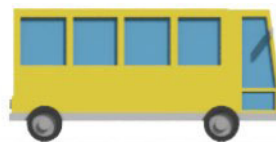
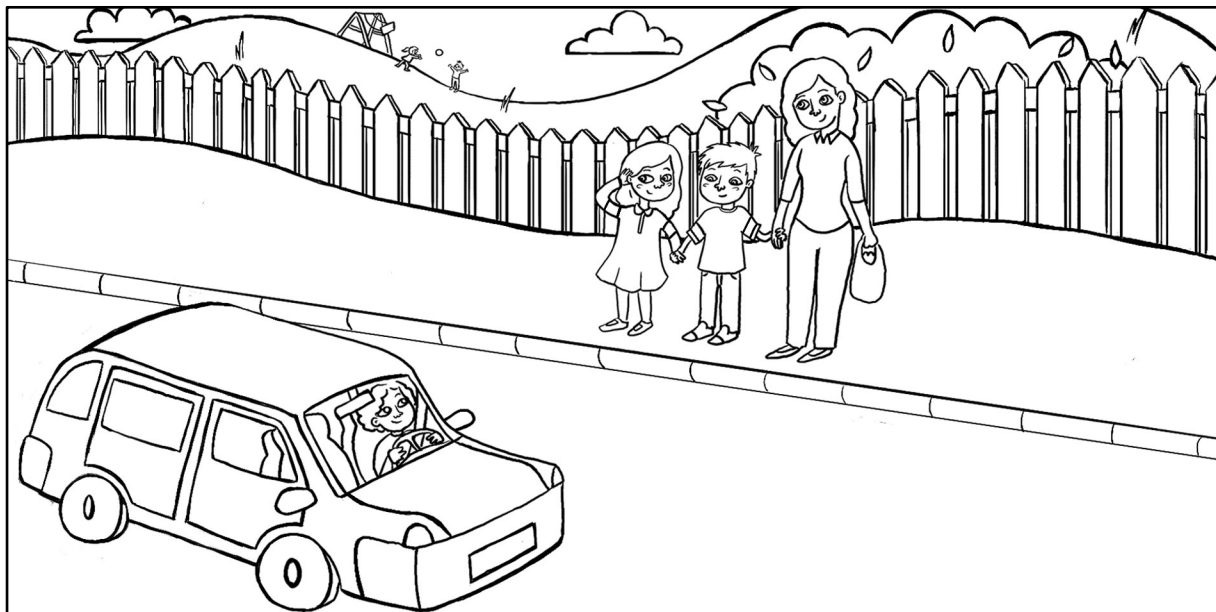
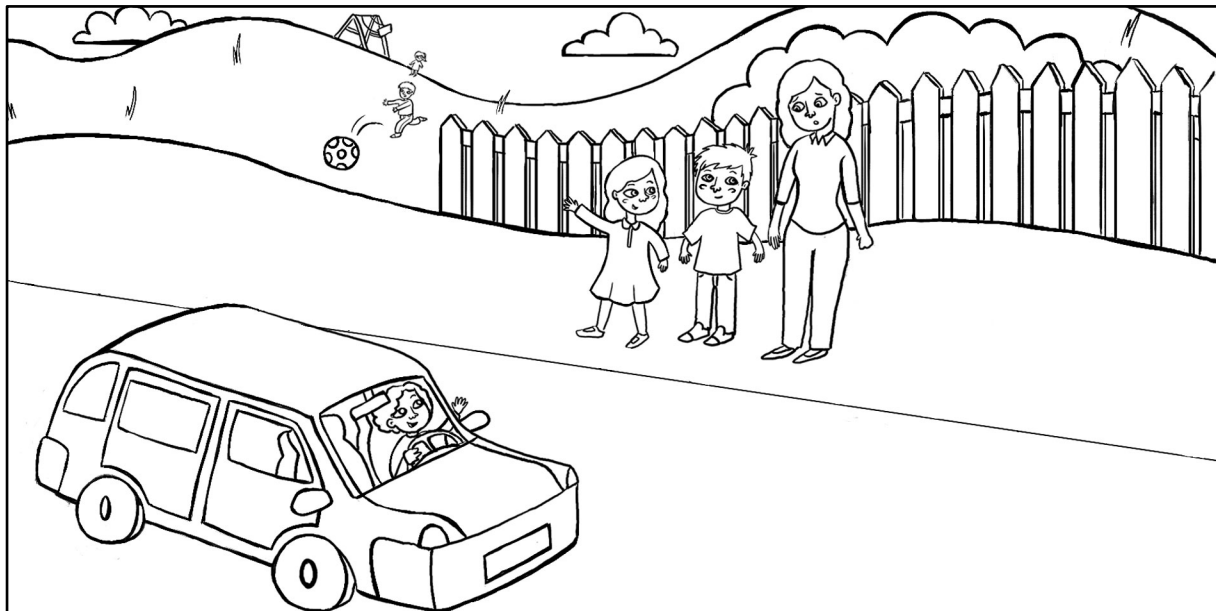
	<p>Bunday o'zini tutish xavfsizmi yoki xavfsiz emasmi? Nima uchun?</p> <p>Agar bunday o'zini tutish xavfsiz bo'lmasa, qanday qilib uchun xavfsiz yurish-turishga to'g'rilash mumkin?</p>
	<p>Bunday o'zini tutish xavfsizmi yoki xavfsiz emasmi? Nima uchun?</p> <p>Agar bunday o'zini tutish xavfsiz bo'lmasa, qanday qilib uchun xavfsiz yurish-turishga to'g'rilash mumkin?</p>
	<p>Bunday o'zini tutish xavfsizmi yoki xavfsiz emasmi? Nima uchun?</p> <p>Agar bunday o'zini tutish xavfsiz bo'lmasa, qanday qilib uchun xavfsiz yurish-turishga to'g'rilash mumkin?</p>
	<p>Bunday o'zini tutish xavfsizmi yoki xavfsiz emasmi? Nima uchun?</p> <p>Agar bunday o'zini tutish xavfsiz bo'lmasa, qanday qilib uchun xavfsiz yurish-turishga to'g'rilash mumkin?</p>



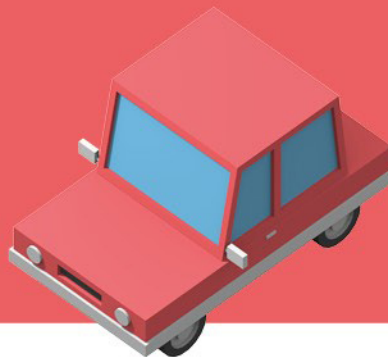


TARQATMA MATERIAL: Farqlarni Toping

Ushbu ikkita rasm orasidagi oltita farqni topa olasizmi?



YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA TALIM TO'PLAMI



6-11

Hurmatli ota-ona,

Bugun farzandingiz yo'l-transport hodisalarida jabrlanganlar sonini qisqartirish loyihasi doirasida yo'l harakati xavfsizligi fani bo'yicha bilimlar oldi.

Bolalar o'yinlar, ijodiy topshiriqlar, hikoya qiluvchi nomidan qissalar va amaliy mashg'ulotlarni o'z ichiga olgan turli xil tadbirlarda qatnashdilar.

Ushbu mashg'ulotlar bolaga yo'llarda o'zini xavfsiz tutishga o'rgatish maqsadini nazarda tutadi va, shuning uchun, asosiy urg'u quyidagi shiorlarga qaratildi:

**Yo'lni kesib o'tishdan oldin To'xtang, Qarang va Quloq soling.
Yorqing bo'ling – shunda haydovchilar sizni ko'ra olishadi.
O'zingizni avtomobilda doimo xavfsiz tuting.
Har doim xavfsizlik kamarini taqing.**

Iltilmos, bolangiz bilan gaplashing, undan bugun nima bilan shug'ullanganini so'rang. Bolalar o'rganganlarini siz bilan baham ko'rishdan xursand bo'lishiga ishonchim komil.

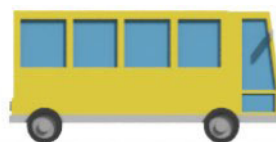
Bolalar materialni o'zlashtirishi uchun eng yaxshi usul bu amaliyotdir va siz farzandingiz bilan uydan tashqarida - ko'chalarda yurganingizda, imkon qadar, hamma vaqt yo'l xavfsizligi muammolari haqida suhbatlarni olib borish orqali ularning xavfsizligini ta'minlashda hayotiy muhim o'rin tutishingiz mumkin.

Har bir qulay fursatda yo'l harakati xavfsizligi shiorlariga bola e'tiborini qarating. Ota-ona sifatida siz farzandingiz uchun o'rnak bo'lasiz.

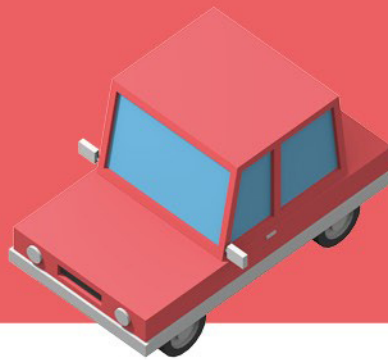
Bundan tashqari, yo'l va avtomobilda o'zingizning to'g'ri, savodli va xavfsiz xatti-harakatlaringizni namoyish etib, siz farzandingizga butun hayoti davomida kerak bo'ladigan yo'llarda o'zini xavfsiz tutish bo'yicha yaxshi ko'nikmalarni o'zlashtirishga yordam berasiz. Bugun biz o'rgangan shiorlarni takrorlang va o'zingiz bilan farzandingiz xavfsizligini saqlab qolishingizni so'raymiz.

Bizni qo'llab-quvvatlaganingiz uchun katta rahmat va xavfsizlikda omon bo'ling!

[Ismingiz / Tashkilot nomini qayd eting]



YO'L
HARAKATI
XAVFSIZLIGI
BO'YICHA
TALIM
TO'PLAMI



6-11

Minnatdorchiliklar

The Eastern Alliance of Safe and Sustainable Transport



Brake, The Road Safety Charity
www.brake.org.uk and www.roadsafetyweek.org



European Bank
for Reconstruction and Development

Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki
www.ebrd.com



FOUNDATION

FIA Foundation
www.fiafoundation.org



Buyuk Britaniya Transport Vazirligi va Think! Campaign
think.direct.gov.uk



Youth for Road Safety
www.youthforroadsafety.org

tashkilotlariga mazkur materiallarni tayyorlash jarayonida ko'rsatilgan ko'mak va yordam uchun o'z minnatdorchiligini bildiradi.



European Bank
for Reconstruction and Development



Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport



FOUNDATION

